

УДК 373.5.091.2:[37:004](043.3)

Світлана Меркулова,
м. Київ

РОЛЬ ОСВІТНІХ ВИСТАВОК У ПРОЦЕСІ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОРІЄНТАЦІЇ СТАРШОКЛАСНИКІВ В УМОВАХ СУЧАСНОГО ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА

В статті раскрыта роль образовательных выставок в качестве источников информации об учителе и площадки для организации профотбора среди старшеклассников ОУЗ с целью выявления способностей к педагогической деятельности, особенности профотбора на педагогическую профессию и мероприятия по его организации в рамках образовательных выставок.

Ключевые слова: *информация о педагогической профессии, образовательная выставка, процесс педагогической ориентации старшеклассников ОУЗ, профотбор, профессиограмма педагогической профессии, информационно-коммуникационные технологии; интерактивные коммуникации.*

The essence of educational exhibitions as sources of information about teacher and means of human resource selection among senior pupils of secondary schools with the aim to identify their abilities to the pedagogical activity, peculiarities of human resource selection on pedagogical activity and events of it organization within the educational exhibitions.

Key words: *information about pedagogical profession, educational exhibition, process of pedagogical orientation senior pupils of secondary schools, human resource selection, pedagogical profession descriptor, informative-communicative technologies, interactive communications.*

Стрімкий розвиток цифрових і комунікаційних технологій корегує організацію педагогічної орієнтації старшокласників, а саме у процес обміну інформацією про педагогічну професію між учасниками вищезазначеного процесу. З одного боку, наявність значної кількості засобів і технологій передачі інформації прискорює процес її обміну, а з іншого – перед організаторами процесу педагогічної орієнтації постає проблема вибору медіа, що відповідатимуть не лише вимогам певної цільової аудиторії, а й будуть максимально розкривати сутність та багатогранність педагогічної професії. Враховуючи специфіку педагогічної професії необхідним є поєднання процесів педагогічної орієнтації та профвідбору. Таким чином, оптимальним медіа-простором для поєднання вищезазначених процесів стає освітня виставка, що є водночас джерелом інформації про педагогічну професію, ВНЗ, де можна її отримати, а також простором для проведення експертизи, щодо професійної придатності особистості, завдяки можливості організації різних заходів упродовж її діяльності.

Отже, метою нашої статті стало теоретичне обґрунтування та висвітлення практичної цінності освітніх виставок як джерела інформації про педагогічну професію та організації

заходів з профвідбору серед старшокласників як однієї зі значущих форм педагогічної орієнтації. Визначено такі задачі: 1) проаналізувати виставки як джерела інформації про педагогічну професію та організації профвідбору; 2) визначити засоби передачі інформації цільовій аудиторії та форми організації інтерактивної комунікації в межах освітніх виставок; 3) обґрунтувати необхідність організації профвідбору на педагогічну професію в рамках проведення освітніх виставок.

Теоретичним підґрунтям нашого дослідження з питань вибору майбутньої діяльності учнівської молоді стали праці таких науковців: Л. Виготського, А. Леонтєва, В. Осовського, М. Титми. Дослідженню структури професійної придатності особистості до педагогічної діяльності присвячено праці Ю. Барабаш, В. Барка, О. Бондарчук, Н. Кнорр, М. Пяддячого, Л. Тименко. Психолого-педагогічні засади професійної орієнтації старшокласників розробляли Г. Балл, О. Голомшток, Л. Карамушко, С. Крягжде, В. Мадзігон, Н. Матяш, В. Семиченко, М. Тименко, Н. Федорова.

Питання інтегрованих комунікацій знайшли відображення у працях А. Беррі, А. Вовчак, А. Голови, Т. Доміно, Л. Куїнн, А. Павленко, Т. Примак, Т. Раппопорт, М. Сальвена, Д. Стакса, І. Шульца та ін.

Сучасні комунікаційні технології висвітлено у дослідженнях зарубіжних учених І. Альшиної, Д. Барнетта, Р. Бендлера, Н. Волкової, Чарльза С. Джейкобса, Р. Ділтса, М. Душкіної, С. Моріарті, А. Разумовської, Г. Рота, Е. Серновіца.

Теоретичні аспекти виставкової діяльності знайшли відображення у наукових доробках Дж. Бернета, Є. Гусєва, Г. Захаренко, С. Міллера, С. Моріарті, В. Овчарека, В. Петеліна, Є. Ромата, С. Фрідман, Ф. Шаркова.

Відповідно до особливостей педагогічної професії нами досліджено роль освітніх виставок в організації процесу педагогічної орієнтації старшокласників із урахуванням впливу сучасного інформаційного суспільства на педагогічну діяльність. Відомо, що перед тим, як остаточно визначитись щодо вступу до ВНЗ, старшокласники у супроводі батьків відвідують освітні виставки поглибленого ознайомлення з майбутньою професією та ВНЗ, що навчають обраній професії.

Виставка – це публічна демонстрація досягнень у галузі економіки, науки, техніки, культури, мистецтва та інших галузях суспільного життя. Поняття може позначати як сам захід, так і місце його проведення [3]. Спеціалізовані освітні виставки є постійним джерелом обміну інформацією про освітні технології, інновації в освіті, навчальні заклади, сучасні професії тощо. Звичними стали тематичні програми освітніх виставок, що охоплюють конференції, презентації, семінари, круглі столи, майстер-класи, відкриті заняття, панельні дискусії та ін. Учасники цих програм – це представники навчальних закладів та освітнього менеджменту, провідні науковці та освітня еліта [6].

Враховуючи сучасне технічне устаткування виставок, поважне представництво освітньої галузі та прогресивні технології комунікацій, вважаємо, що вони можуть стати підґрунтям для нових форм організації педагогічної орієнтації старшокласників, а саме різних інтерактивних кейсів на розв'язання педагогічних задач, рольових ігор, педагогічних тестувань,

що містить необхідний комунікаційний простір для ознайомлення з педагогічною професією в межах процесу педагогічної орієнтації старшокласників ЗНЗ.

У процесі дослідження нами враховано значущу форму професійної орієнтації – профвідбір, що є формою прогностичної діяльності або експертизи. Його мета – допомогти молодій особистості знайти придатну їй професію, не допустити до підготовки з тих професій, до яких вона має протипоказання [4]. Педагогічна професія пов'язана з прямою комунікацією з дитячою аудиторією. Отже, вищезазначена експертиза є необхідною у процесі педагогічної орієнтації старшокласників. Обираючи педагогічну професію, необхідно зрозуміти її професіографію, тобто диференціювати вимоги, що допоможуть правильно визначити нахили і здібності молоді, зацікавленої у подальшому виборі професії вчителя. Тому основою для розроблення завдань та тестів як інтерактивних комунікацій у процесі педагогічної орієнтації старшокласників ЗНЗ має стати професіограма вчителя, яка є комплексним, систематизованим та всебічним описом об'єктивних характеристик професії та комплексу вимог до індивідуально-психологічних особливостей [4]. Розуміючи важливу роль професіограми вчителя у процесі педагогічної орієнтації старшокласників, пропонуємо зробити її основою для створення спеціальних тестів та розроблення інтерактивних заходів у межах освітніх виставок, завдяки чому старшокласники матимуть можливість не лише поглиблюючи дослідити професію вчителя та обрати напрям у рамках професії, а й спрогнозувати власні перспективи в педагогічній діяльності.

Враховуючи короткотерміновість виставкових експозицій (2–3 дні) розв'язання проблеми полягає у застосуванні інтерактивних комунікацій. Це надасть можливість не лише зацікавити старшокласників у педагогічній професії протягом короткого терміну, а й виявити їхні нахили. У контексті дослідження розглянемо питання застосування різних форм інтерактивних комунікацій з урахуванням професіограми вчителя, що прискорять формування у старшокласників знань про педагогічну діяльність та сформуують стійкий інтерес до обраної професії. Основу професіограми вчителя становлять: *комунікабельність, організаторські здібності, креативне мислення, логічне мислення, здатність до генерації нових ідей, порядність, щирість, тактовність, самоорганізація, ораторське мистецтво*.

Таким чином, серед форм інтерактивних комунікацій перевагу віддаємо таким:

- рольові ігри із застосуванням сучасних медіа технологій;
- міні-тренінги з визначенням результатів з ораторського та акторського мистецтва;
- командні квести для старшокласників за педагогічною тематикою;
- експрес-тестування старшокласників на визначення креативного та логічного мислення;
- запрошення старшокласників до участі у спеціально організованих під час виставок прес-конференціях з видатними науковцями та вчителями, представниками ВНЗ педагогічних спрямувань;
- залучення старшокласників до участі в оцінюванні творчих робіт студентів педагогічних ВНЗ у рамках фестивалю творчості;
- флешмоби зі залученням старшокласників у рамках освітніх виставок;

– «Вільний мікрофон» для висловлювання старшокласниками власних вражень від виставки або організованих заходів.

Організаторами вищезазначених форм інтерактивних комунікацій є ВНЗ педагогічних спрямувань, які зацікавлені у залученні талановитих старшокласників до вступу на навчання педагогічній професії. Проаналізуємо вищезазначені форми інтерактивних комунікацій [1].

Рольові ігри зі застосуванням сучасних медіа технологій відтворюють реальне навчальне середовище, різні педагогічні ситуації, де за правилами гри необхідно виявити якості, властиві вчительській професії, а застосування сучасних медіа технологій (презентацій, варіанти відповідей на екрані тощо) прискорює зворотний зв'язок.

Міні-тренінги з визначенням результатів з ораторського та акторського мистецтва мають на меті виявити ступінь комунікабельності старшокласників та вміння презентувати власну думку перед незнайомою аудиторією.

Командні квести для старшокласників за педагогічною тематикою сприяють визначенню як організаторських здібностей, так і вміння діяти в команді в умовах незнайомого виставкового середовища. Цінною є інформація про визначні факти педагогічних ВНЗ, які виступили організаторами квесту, що фактично стає їхньою рекламою.

Експрес-тестування старшокласників на визначення креативного та логічного мислення за допомогою психологічних тестів, що також представляють ВНЗ – учасники виставки, фактично прискорює прийняття рішення старшокласниками не лише про обрання педагогічної професії, а й ВНЗ, у якому навчатись цій професії.

Запрошення старшокласників до участі у спеціально організованих під час виставок прес-конференціях з видатними вченими та вчителями, представниками ВНЗ педагогічних спрямувань має особливу значущість для виявлення інтересу до педагогічної професії. У виставковому середовищі спілкуються видатні представники педагогічної професії, з якими старшокласники не мають можливості зустрічатися, проте на виставці можуть отримати відповіді на важливі питання.

Залучення старшокласників ВНЗ до участі в оцінюванні творчих робіт студентів педагогічних ВНЗ в рамках фестивалю творчості надає можливість виявити вміння комплексно та неупереджено оцінювати роботу інших, відчувати себе в ролі вчителя.

Флешмоби із залученням старшокласників у рамках освітніх виставок дають змогу долучитися до освітнього середовища, відчувати масовість представників педагогічної професії та діяти за правилами середовища, яке старшокласники визначають для себе як майбутню професію.

Вільний мікрофон для висловлювання старшокласниками власних вражень від виставки або організованих заходів надає можливість протестувати вміння чітко і коротко висловлювати власну думку, оцінювати результати діяльності інших людей. Це сприяє впевненості у власній комунікабельності та здатності працювати на аудиторію.

Необхідно зазначити, що вищеперераховані форми інтерактивних комунікацій спрямовано на швидке виявлення нахилів старшокласників до педагогічної діяльності. Однак основну роль у цьому процесі, безумовно, відіграє інформація про педагогічну діяльність

та вчительську професію, що містить різні елементи організаційно-управлінського, комунікативного, психологічного, інтелектуального впливу та забезпечує формування цілісного, об'ємного образу сучасного вчителя.

Отже, для оптимізації сприйняття інформації старшокласниками в новому для них виставковому середовищі пропонуємо застосування сучасних ІКТ, які прискорюють передачу інформації та покращують її сприйняття [5].

Розглянемо джерела інформації та засоби і технології її передачі в умовах виставкового середовища цільовій аудиторії – старшокласникам ЗНЗ. До таких джерел інформації про учительську діяльність та заходи, що можуть зацікавити старшокласників на виставці, можна зарахувати:

- 1) медіа-презентації;
- 2) локальне радіо;
- 3) стільниковий зв'язок;
- 4) друковані джерела, що використовуються на виставці як роздатковий матеріал;
- 5) безпосередні персонально-групові контакти.

Старшокласники, відвідуючи освітні виставки отримують в декілька разів більше спеціалізованої інформації про педагогічну діяльність за короткий термін, а тому зменшується час на прийняття рішення щодо обрання майбутньої професії та вступу до ВНЗ педагогічного спрямування.

Проаналізуємо переваги технологій обміну інформацією про педагогічну професію у виставковому середовищі.

1) *Інтернет-комунікації*. Виставки забезпечують безкоштовний доступ до Інтернету, завдяки чому старшокласники мають можливість отримати додаткову інформацію про програму виставки та її учасників. Сучасні старшокласники отримують більшість потрібної інформації через Інтернет-простір. Це дає змогу швидко обробити необхідну інформацію, прискорює процес зворотного зв'язку, мінімізує стрес від необхідності швидко реагувати у незвичному для старшокласників середовищі.

2) *СМС-маркетинг*. У зазначеному контексті провідну роль відіграє змістовий аспект інформації, що призначається для старшокласників. Повідомлення про флешмоби, акції, що проводять учасники виставки прискорюють зворотний зв'язок у вигляді участі у запропонованих акціях і заходах, що стає джерелом прийняття рішення про вступ до ВНЗ відповідного спрямування.

3) *Івент-маркетинг*. Організація значної кількості тематичних заходів, спрямованих на аудиторію відвідувачів освітньої виставки, забезпечує протягом декількох днів безперервне інформаційне середовище про педагогічну професію.

4) *Комплекс рекламних і виставкових технологій* містить міжособистісні інтегровані комунікації та інтерактивні комунікації, спрямовані на прискорення зворотного зв'язку. *Нейролінгвістичне програмування* формує повідомлення так, щоб інформація, яку передають відвідувачам виставки, мала вплив на прийняття ними рішень. Отже, процес педагогічної орієнтації старшокласників у виставковому середовищі має більшу результативність та

підсилює увагу до професії вчителя, що відбувається завдяки організації потужного інформаційного середовища, не лише теоретично, а й практично розширюючи знання про педагогічну діяльність. Ефективну дію також мають проведення спеціальних заходів, присвячених професії вчителя. Виникає можливість інтерактивного спілкування з кращими представниками педагогічної професії, залучення старшокласників ЗНЗ до активної участі у заходах, пов'язаних з педагогічною професією, використання сучасних технологій обміну інформацією. Проведення цікавих практичних заходів з можливістю протестувати власні можливості сприяє розумінню старшокласниками сутності педагогічної діяльності та прискорює прийняття ними рішення щодо обрання педагогічної професії та ВНЗ, в якому вони планують навчатися.

Таким чином, вищезазначене у комплексі доступно у виставковому середовищі, що підвищує роль освітніх виставок в організації процесу педагогічної орієнтації старшокласників.

Використані літературні джерела

1. *Виговська О.* Сучасні інформаційні технології. Програма Intel «Навчання для майбутнього» [текст] / О. Виговська // Директор школи, ліцею, гімназії. – 2006. – № 5. – С. 79–80.
2. Короткий тлумачний словник української мови: близько 7000 слів [текст] / за ред. Л. Г. Гринчишина. – Київ : Просвіта, 2004. – 608 с.
3. *Овчарек В. Є.* Виставкова діяльність в Україні: історичний аспект [текст] : навч. посіб. для студентів навч. закл. екон., техн. та гуманітар. профілю / В. Є. Овчарек ; Київ. нац. ун-т технологій та дизайну. – Київ : КНУТД, 2014. – 85 с.
4. Професіограма сучасного вчителя [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ocvita.in.ua/index.php>. – Назва з екрана.
5. *Холод О. М.* Комунікаційні технології [текст] / О. М. Холод. – Львів : ЦУЛ, 2013. – 212 с.
6. World Edu – 2017. Виставковий Світ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.vsosvita.com.ua/index.php/uk/to-visitors/invite>. – Назва з екрана.

Bibliography

1. *Vyhovska O.* Suchasni informatsiini tekhnolohii. Prohrama Intel «Navchannia dlia maibutnoho» [tekst] / O. Vyhovska // Dyrektor shkoly, litseiu, himnazii. – 2006. – № 5. – S. 79–80.
2. Kоротkyi tлумachnyi slovnyk ukraїnskoi movy: blyzko 7000 sliv [tekst] / za red. L. H. Hrynchyshyna. – Kyiv : Prosvita, 2004. – 608 s.
3. *Ovcharek V. Ye.* Vystavkova diialnist v Ukraini: istorychnyi aspekt [tekst] : navch. posib. dlia studentiv navch. zakl. ekon., tekhn. ta humanitar. profilu / V. Ye. Ovcharek ; Kyiv. nats. un-t tekhnolohii ta dyzainu. – Kyiv : KNUTD, 2014. – 85 s.
4. Profesiohrama suchasnoho vchytelia [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <http://ocvita.in.ua/index.php>. – Nazva z ekrana.
5. *Kholod O. M.* Komunikatsiini tekhnolohii [tekst] / O. M. Kholod. – Lviv : TsUL, 2013. – 212 s.
6. World Edu – 2017. Vystavkovyi Svit [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <http://www.vsosvita.com.ua/index.php/uk/to-visitors/invite>. – Nazva z ekrana.